

barn på Tåsinge og smedelærling i Svendborg, andet afsnit – og det mindste – arbejdsvilkår som ung svend på Flydedokken i København, tredje og fjerde afsnit vender ud mod offentligheden, først fagforeningsleders løbebane og dernæst arbejdet som politiker fra 1935, det meste af tiden som minister med forskellige fagområder.

De to første afsnit er de bedst skrevne og giver virkelig gode indtryk både af forfatteren og hans omgivelser. Med tredje og fjerde afsnit er det, som om Kjærbøl går over i en form, der mere svarer til en foreningsformands beretninger, dog oplivet af et ikke ringe anekdotestof, hvorimod problemernes indhold og arbejdet med dem lades uomtalt; det hele virker meget udvendigt og siger ikke meget, som ikke var kendt på forhånd. Det bør dog fremhæves, at afsnittet om årene i smede- og maskinarbejdernes ledelse ind i mellem giver et godt indblik i forholdene blandt fagforeningsledere og navnlig giver et udmærket billede af smedenes dygtige leder, I. A. Hansen. I afsnittet om Kjærbøls år i det politiske liv er det især forholdet til Stauning, der frembyder interesse, og her kastes jævnlige lys over forholdene mellem mændene i ministeriet Stauning-Munch, uden at det er opsigtsvækkende oplysninger, der gives.

Vagn Dybdahl.

P. G. Lindhardt (udg.): Breve fra F. C. Krarup til Lyder Brun. (Kirkehistoriske Studier, 11. rk., nr. 7., Gads, 1960). 209 s.

Fra 1905 til sin død i 1931 stod den betydelig danske teolog, pastor F. C. Krarup, i brevveksling med professor i teologi ved Oslo universitet, Lyder Brun. Nu har professor Lindhardt fremlagt den ene side af korrespondancen: Krarups breve, og der planlægges en tilsvarende norsk udgave af Bruns breve til Krarup.

Brevvekslingen var ikke livlig, men dog regelmæssig, og da begge brevskriverne fulgte levende med i tidens religiøse og politiske problemer, indeholder brevene adskillige kommentarer til begivenhederne. Man kan gætte på, at Lyder Bruns breve vil være af større betydning for den norske kirkehistorie, end Krarups er det for den danske. Brun havde nemlig en ganske fremskudt position i sit lands kirkelige brydninger, mens F. C. Krarup i sit stille Sorø mere indtog iagttagers plads.

Når brevene fra Krarup er interessante, er det således ikke, fordi de yder væsentlige bidrag til tidens kirkelige og politiske udvikling. Deres værdi ligger i det smukke billede, de giver af den personligt såre beskedne videnskabsmand, netop i de år, da han ydede sine vigtigste bidrag til den danske teologi. Man ser hans stilsfærdige tillid til de liberal-teologiske synspunkter, der var hans, man mærker hans nærmest instinktmæssige uvilje mod bevægelser som Indre Mission og Tidehverv, og man føler de rystelser, verdenskrigen og efterkrigsårene måtte tilføje en mand af Krarups fine, stærkt konservative åndstype. Kun hans glæde over sønderjydernes genforening med det danske folk formåede fra tid til anden at gennembryde den pessimisme, der mere og mere faldt over ham.

Brevene giver desuden enkelte glimt af intrigerne og de personlige modsætninger ved det teologiske fakultet. – Takket være det udmærkede og koncise noteapparat, kan man uden besvær følge de mange personer, der dukker op i brevene.

H. P. Clausen.

Axel Steensberg: Bønder. (Gad, 1959). 93 s.

Axel Steensberg giver her en kort og populær oversigt over bondelivet i Danmark fra de ældste tider til i

dag. I den første lange periode til omkring landbrugsreformerne er det materielle naturligt nok hovedtemaet med redegørelse for bolig og driftsformer; derefter bliver den åndelige kultur skudt i forgrunden. Det er en god, fængslende skildring, som sikkert og fortjent vil finde mange læsere; den har nok, selv om det er en populær skildring, for stor tilbøjelighed til at generalisere også i åndelige spørgsmål, og naturligt havde det været, om der havde været et kapitel med om forholdet mellem land og by, også for så vidt angår de meget betydelige bidrag, foregangsmænd i byerne i det sidste par hundrede år har ydet til landbrugets fremme.

Vagn Dybdahl.

H. P. Hansen: Natmændsfolk og kjæltringer. I-II. (Rosenkilde og Bagger, 1959-60). 259 + 222 s.

Museumsforstander, dr. phil. H. P. Hansens store undersøgelse over natmændsfolkets liv foreligger her i en ny, kun lidt ændret udgave. Den meget betydningsfulde klarlæggelse af natmændsfolkets hjemlige herkomst, som i kraft af omfattende arkivstudier var bogens hovedresultat ved dens fremkomst i 1921-22, står fremdeles urokket, ligesom der heller ikke på andre områder er kommet nyt frem. Værket vil givetvis fængsle og stadig samle interesserede læsere, både på grund af lødighed og forfatterens fortælleevne. Ved den nye udgaves tilrettelæggelse kunne man have ønsket, at nogle flere af de mange enkeltheder om natmændsfolkernes færden, som gemmer sig i de sidste tre fjerdedeles gennemgang af udvalgte slægters historie, var blevet inddraget i den første fjerdedels systematiske fremstilling.

Vagn Dybdahl.

H. P. Hansen: Hedebønder i tre slægtled. (Udgivet af Foreningen af jyske Landboforeninger. Rosenkilde og Bagers Forlag, 1958). 263 s.

Nogen let opgave ved mundtlig kontakt at indsamle minder om tidligere tiders folke- og samfundsliv må det ikke være, og når det gælder de efterhånden uddøende generationer af danske hedebønder, kræver det utvivlsomt ganske særlige anlæg. I en omfangsrig produktion, hvis hovedpart ligger forud for båndoptagerens tid, har museumsforstander H. P. Hansen omsat det stof, han gennem et langt liv ved samtaler har samlet sammen om især vestjyske landboforhold, og når denne produktion er så læst, skyldes det ikke mindst H. P. Hansens evne til ved at tale meddelernes eget sprog at nå helt ind på livet af dem og derved aflokke dem såvel de reelle oplysninger, han søger, som en lang række menneskelige småtræk.

De beretninger, han i sin foreliggende bog præsenterer læseren, er ret beset rystende. En nutidig kan vanskeligt forestille sig de levevilkår, danske hedebønder i forrige århundrede var underkastet på snart sagt alle livets områder. Det er ikke for meget sagt, når H. P. Hansen finder, at pionererne faktisk begyndte på oldtidsstadiet. Den rekonstruktion af jernalderhuset, som museumsfolk flere gange har forsøgt sig med, falder ikke langt fra de boliger, første generation af hedecopdyrkere satte op, og den samme tidsplacering gælder også i nogen grad redskaberne. Arbejdstiden var ikke noget problem; det var simpelt hen nødvendigt for livets opretholdelse at arbejde alt det, legemet kunne tåle og mere til, og der var i denne henseende ikke nogen væsensforskkel på mænd og kvinder, heller ikke hvad arbejdets art angik. Transportmidler kendte heden kun lidt til; apostlenes heste var for mange de eneste, man havde til rådighed, og de blev i øvrigt i stor udstrækning også